

2. Дороз В. Ф. Крос-культурне навчання учнів-білінгвів української мови: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 456 с.

3. Эстрина А. Двухязычие и родители. URL: <http://roman.by/r-77064.html> (дата звернення 19.11.2020)

4. Кравець Л. В. Динаміка пізнавально-інтерпретаційних моделей рідної мови і білінгвізму. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 2019. URL: <https://independent.academia.edu/LarysaKravets> (дата звернення 19.11.2020)

5. Стрельников О. Народний рух. Головні цифри про еміграцію українців за останні 20 років. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/emigraciya-ukrajinciv-cikavi-fakti-i-cifri-statistika-oon-novini-ukrajini-50067302.html> (дата звернення 19.11.2020)

Запорожець Н. М.,
спеціаліст вищої категорії,
викладач української мови та літератури,
ВСП «Бердянський фаховий коледж ТДАТУ
імені Дмитра Моторного»

ТИПОЛОГІЯ МОВНИХ СИМВОЛІВ

Мовні символи вивчає семіотика – порівняно молода наукова дисципліна, яка сформувалася тільки у ХХ ст. Вона не має чітко окресленого предмета дослідження. Будь-яке явище або процес, що розглядаються з точки зору їх знакового втілення, можуть стати предметом аналізу, що й свідчить про **актуальність** обраної теми.

Мета наукової роботи – мовний знак як складова мовної системи.

Чарльз Пірс, видатний американський вчений зазначив, що знак може або копіювати об'єкт, тобто бути іконічним, або вказувати на нього – бути індексальним знаком. Є ще знак-символ, тобто символ перебуває зі знаком в умовному зв'язку. Відповідно до цього американцем була створена класифікація знаків за трьома групами. Розглянемо їх детальніше.

Група – це іконічні знаки – дія цих знаків заснована на фактичній подібності до означуваного об'єкта, тобто план вираження максимально схожий на план змісту. У даному випадку знак копіює об'єкт. Сюди відносяться: географічна карта, портрет, відбитки, фотографія, зліпки, сліди тощо.

Група – індексальні знаки, або як їх ще називають – індекси або знаки-прикмети. Дія знаків цієї групи заснована на реальній суміжності знака та означуваного об'єкта. У цьому випадку план змісту лише частково або поверхнево пов'язаний із планом вираження. Прикладом можуть слугувати дорожні знаки, а саме: зображення двох ліній, що звужуються, сигналізує про звуження дороги попереду.

Група – знаки-символи, умовні знаки, дія яких заснована на умовному, встановленому «за домовленістю» зв'язку між знаком та означуваним об'єктом.

У цьому випадку план вираження не має абсолютно нічого спільного з планом змісту. Це більшість слів будь-якої мови. Наприклад, слово «стілець» не дуже схоже на самий стілець, на відміну від зображення стільця.

Існує ще одна *класифікація за типом відношень між матеріальною формою знака і позначуваним об'єктом*. За нею усі знаки поділяють на:

Знаки-прикмети чи **знаки-симптоми**. Вони пов'язані з певними предметами, як дії зі своїми причинами. Наприклад, мовні знаки-індекси представлені вказівними займенниками (*цей, той, ці*) та власними назвами-іменами (*Ігор, Олександр, Назар*).

Знаки-копії або **знаки-ікони**. Ці відтворення подібні на позначувані предмети. До мовних знаків-копій належать звуконаслідувальні слова, як-от: каркати, дзюрчати, шелестіти, пінг-понг, дінь-дон; мууууу (мичати), мяууу (нявкати).

Знаки-сигнали – це ті знаки, які потребують певних дій, реакцій і завжди прив'язані до ситуації. Наприклад, звук сирени як знак повітряної тривоги, ракета як знак атаки, свисток як знак дозволу ввести м'яч у гру, дзвінок як знак початку чи закінчення заняття тощо.

Знаки-символи – знаки, які використовують для передачі абстрактного змісту. Вони, як правило, характеризуються відсутністю природного зв'язку з позначуваними об'єктами. Наприклад, тризуб і синьо-жовтий прапор як символ України, п'ять кілець як символ олімпійських ігор, голуб як символ миру, маска як символ театру. Ще багатшими й різноманітнішими бувають специфічно-національні символи – калина, явір, верба, червона рута, едельвейс, гарбуз, чайка тощо.

Таким чином, усі мовні знаки є **штучними**, тобто створеними людьми та **природними** – на зв'язок між формою та змістом вказують природні ознаки та функції речей). Отже усі мовні знаки створювалися у вигляді знаків-ікон або ж знаків-індексів, у яких відображався зв'язок між планом змісту і планом вираження. Це *недовільний* зв'язок. З часом зв'язок між змістом і формою у переважній більшості цих знаків затьмарювався, стирався і зникав – ставав *довільним*. Таким шляхом, в процесі еволюції мовної системи, *знаки-ікони* та *знаки-індекси* перетворювалися на **знаки-символи**.

Література

1. Кочерган М.П. Типологія знаків (Загальне мовознавство): підручник. Літературне місто.

2. Символ. *Українська мала енциклопедія*: 16 кн.: у 8 т. / за ред. проф. Є. Онацький. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, 1965. Т. 7, кн. XIV: Літери Сен — Сті. С. 1726-1727.

3. Символ. *Літературознавча енциклопедія*: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: М Я. С. 389-390.

4. Символ. *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці: Золоті литаври / голова ред. А. Волков. 2001. 634 с.